

ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖНАРОДНИЙ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ АКАДЕМІКА СТЕПАНА ДЕМ'ЯНЧУКА»

**ВІСНИК
МІЖНАРОДНОГО
ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ АКАДЕМІКА СТЕПАНА ДЕМ'ЯНЧУКА**

СЕРІЯ:
ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ

№ 1/2026

Видавничий дім
«Гельветика»
2026

**Засновник – Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»**

*Реєстрація в Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення:
Рішення № 1003 від 28.03.2024 року. Ідентифікатор медіа - R30-03858*

*Суб'єкт у сфері друкованих медіа:
Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука
(вул. Степана Дем'янчука, 4, м. Рівне, 33000, mail@megu.edu.ua, тел.: +380362635085).*

*Фахова реєстрація (категорія «Б»): Наказ МОН № 1721 від 10.12.2024 р. (Додаток 3).
Спеціальності: А1 Освітні науки, А3 Початкова освіта, С4 Психологія.*

*Періодичність: 4 рази на рік.
Мови видання: українська, англійська, німецька, польська, румунська, французька.*

*Друкується за рішенням Вченої ради Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»
(протокол № 7 від 31.03.2026 року)*

Редакційна колегія:

Марчук Оксана Олександрівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», Україна (головний редактор)

Бейтс Агнешка (Bates Agnieszka) – доктор освіти, професор, начальник Школи Освіти, Університет Бат Спа, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії

Десятник Катерина Володимирівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Завацька Лідія Архипівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри теорії і методики фізичного виховання та адаптивної фізичної культури, Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», Україна

Івашкевич Едуард Зенонович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри загальної та практичної психології, Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Івашкевич Ернест Едуардович – кандидат психологічних наук, доцент, докторант, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Україна

Коваль Вадим Вадимович – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри теорії і методики фізичного виховання та адаптивної фізичної культури, декан факультету здоров'я, фізичної культури і спорту, Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», Україна

Пагута Тамара Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, директор Інституту педагогічної освіти, Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», Україна

Парфіт Енн (Parfitt Anne) – доктор філософії в галузі соціальної політики, науковий співробітник Школи освіти; співкерівник дослідницького центру «Політика, педагогіка та практика», Університет Бат Спа, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії

Русин Галина Андріївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової освіти та освітніх інновацій, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Адреса редакційної колегії: вул. Степана Дем'янчука, 4, м. Рівне, 33000
Вебсайт збірника: journals.megu.rovno.ua/index.php/ped-psyh

*Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.*

ЗМІСТ

Андрущенко В. Ю., Дрозд О. В. Психологічні аспекти емоційного стану внутрішньо переміщених осіб.....	9
Анплеев А. Б. Психологічна підтримка військовослужбовців у процесі соціально-психологічної адаптації після бойових дій.....	17
Батюк Л. В. Моделі розвитку STEM-освіти у США та їх адаптація для України: досвід Каліфорнії та Техасу.....	23
Биков А. В. Розроблення критеріїв та показників результативності проєктування освітнього процесу.....	36
Bihunov D. O. Social-cognitive processes underlying emotional intelligence in collaborative learning environments....	47
Булатов В. А. Науково-теоретичний базис професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у контексті інклюзивного дизайну.....	53
Бур'янов В. В. Аксіологічна спрямованість професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей.....	61
Вачков О. Т. Психологічний аналіз соціальних упереджень щодо учасників активного дозвілля та механізмів їх трансформації.....	67
Vilkhovchenko N. P. Preparing for a technical job interview in international engineering companies: linguistic aspect.....	73
Hordieieva A. Y., Mykolaichuk A. I., Khaider Ye. M. Flipped learning as a path to academic autonomy in ESP courses.....	79
Гриньова Н. В. Діагностика впливу емоційного інтелекту на процеси гармонізації особистості.....	85
Джурило А. П. Термінологія безпеки та стійкості шкільної освіти: історичний генезис та концептуальний аналіз....	91
Yelachina N. I., Fedchyshyn N. O. Psycholinguistic aspects of reading authentic medical texts in the study of "English for Specific Purposes" course by students of medical institutions of higher education.....	102
Жарікова С. Б., Ступницька О. Г., Філоненко В. М. Особливості професійної саморегуляції військовослужбовців з різним рівнем схильності до деструктивного ризику.....	108
Зінченко О. В. Методологічні проблеми вивчення феномена суб'єктності у психологічній науці.....	114
Іваннікова О. М. Когнітивна взаємодетермінація графомоторних навичок та орфографічної грамотності: нейролінгвістичний аналіз письма студентів фахової передвищої освіти.....	120
Кабешева А. О., Єрмакова С. С., Іванова О. С. Феномен медіагігії як чинник формування когнітивної безпеки особистості.....	126
Княжев І. О. Цифрово зорієнтоване рефлексивне освітнє середовище ЗВО як умова формування в майбутніх учителів здатності до прогнозування в освітній діяльності.....	134

Пушкарьова Я. М. Структурна модель формування дослідницької компетентності у контексті фармацевтичної освіти.....	273
Скляр О. М. Релігійність як копінг-поведінка військовослужбовців в умовах війни.....	280
Сустретов А. С., Згурська В. Л., Таможська І. В. Реалізація принципів академічної доброчесності в європейському освітньому просторі: практики Франції та Німеччини.....	286
Tarasenko H. S., Logutina N. V., Maliar O. I. Psychological aspects of crisis, stress and loss in the personality ecosystem: a review of training programs.....	293
Ткачишина О. Р. Психологічна резильєнтність особистості у контексті проблеми ментального здоров'я.....	306
Чайка Г. В. Зв'язок між інтолерантністю/толерантністю до невизначеності та рівнем психологічного благополуччя в умовах військової агресії.....	312
Швидун В. М. Козацька педагогіка в сучасній українській освіті.....	321
Шевченко В. В., Ботвіна М. П. Ціннісно-смилова сфера як ресурс психологічної витривалості у стресових ситуаціях у сучасної молоді.....	326
Шпак М. М., Каліцинський В. С. Вплив стилів конфліктної поведінки на психоемоційний стан та професійне вигорання працівників банківських установ.....	332
Яковишина Т. В. Формування дослідницької компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі вивчення дисципліни «Основи педагогічних досліджень».....	340

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

Яковишина Т. В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти
Рівненського державного гуманітарного університету
ORCID ID: 0000-0001-9507-3621

У статті теоретично обґрунтовано та структуровано проблему формування дослідницької компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі вивчення дисципліни «Основи педагогічних досліджень». Актуальність дослідження зумовлена потребою модернізації професійної підготовки здобувачів спеціальності «Початкова освіта» відповідно до вимог компетентнісного підходу та ідей реформування початкової школи, де вчитель постає як фасилітатор, аналітик і дослідник освітнього процесу.

Метою дослідження стало поточення сутності поняття «дослідницька компетентність» та обґрунтування моделі формування дослідницької компетентності майбутніх учителів початкової школи при вивченні дисципліни «Основи педагогічних досліджень». Для цього ми окреслили такі завдання: 1) теоретично обґрунтувати та структурувати проблему формування дослідницької компетентності майбутніх учителів початкової школи; 2) уточнити сутність поняття «дослідницька компетентність майбутнього вчителя початкової школи» як інтегративної професійної якості; 3) розробити та обґрунтувати структурно-функціональну модель формування дослідницької компетентності.

На основі аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових джерел уточнено сутність поняття «дослідницька компетентність майбутнього вчителя початкової школи» як інтегративної професійної якості, що поєднує мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний та рефлексивний компоненти. Визначено структурні характеристики та ключові ознаки цієї компетентності з урахуванням специфіки освітнього процесу в 1–4 класах.

Розроблено структурно-функціональну модель формування дослідницької компетентності, яка охоплює цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, процесуально-технологічний і діагностико-результативний блоки. Обґрунтовано педагогічні умови її реалізації: інтеграцію міні-досліджень у фахові дисципліни, організацію студентських наукових проєктів, створення дослідницько-орієнтованого освітнього середовища та дотримання принципів академічної доброчесності. Запропоновано критерії, показники та рівні сформованості дослідницької компетентності, що забезпечують можливість її об'єктивного оцінювання.

Вважаємо, що комплексна реалізація запропонованої моделі сприяє інтеграції теорії і практики, формуванню доказового мислення та професійній готовності майбутніх учителів початкової школи до здійснення педагогічних досліджень.

Ключові слова: дослідницька діяльність і компетентність; майбутній учитель початкової школи; основи педагогічних досліджень; педагогічні умови, професійна підготовка; структурно-функціональна модель.

Yakovyshyna T. V. Forming the research competence of future primary school teachers in the process of studying the discipline "Basics of pedagogical research"

The article theoretically substantiates and structures the problem of forming the research competence of future primary school teachers in the process of studying the discipline "Fundamentals of Pedagogical Research." The relevance of the study is determined by the need to modernize the professional training of students majoring in "Primary Education" in accordance with the requirements of the competency-based approach and the ideas of reforming primary school, where the teacher acts as a facilitator, analyst, and researcher of the educational process.

The purpose of the study was to clarify the essence of the concept of "research competence" and to substantiate a model for the formation of research competence in future primary school teachers in the course

“Fundamentals of Pedagogical Research.” To this end, we outlined the following tasks: 1) to theoretically substantiate and structure the problem of developing the research competence of future primary school teachers; 2) to clarify the essence of the concept of “research competence of a future primary school teacher” as an integrative professional quality; 3) to develop and substantiate a structural and functional model for the formation of research competence.

Based on the analysis of domestic and foreign scientific sources, the essence of the concept of “research competence of future primary school teachers” as an integrative professional quality combining motivational-value, cognitive, operational-activity, and reflective components has been clarified. The structural characteristics and key features of this competence have been identified, considering the specifics of the educational process in grades 1–4.

A structural and functional model for the formation of research competence has been developed, covering the target, theoretical and methodological, content, procedural and technological, and diagnostic and results blocks. The pedagogical conditions for its implementation have been substantiated: the integration of mini-research into professional disciplines, the organization of student research projects, the creation of a research-oriented educational environment, and adherence to the principles of academic integrity. Criteria, indicators, and levels of research competence development are proposed, which ensure the possibility of its objective assessment.

We believe that the comprehensive implementation of the proposed model contributes to the integration of theory and practice, the formation of evidence-based thinking, and the professional readiness of future primary school teachers to conduct pedagogical research.

Keywords: *research activities and competence; future primary school teacher; Fundamentals of pedagogical research, pedagogical conditions, professional training; structural-functional model.*

Вступ. Сучасна підготовка вчителя початкової школи орієнтується на новітні підходи до навчання та виховання, які сприяють розвитку ключових компетенцій учнів, зокрема, критичного мислення, творчості та здатності до самонавчання. В умовах реформування початкової освіти педагог розглядається не лише як транслятор знань, а як дослідник освітнього процесу, здатний здійснювати аналіз педагогічних ситуацій, приймати обґрунтовані рішення та впроваджувати інновації.

У зв'язку з цим актуалізується інтеграція дослідницької діяльності в освітній процес ЗВО, що має велике значення, оскільки розвиток наукового мислення, включення дослідницької діяльності дозволяє здобувачам розвивати вміння формулювати наукові питання, проводити дослідження та аналізувати результати. Важливим у цьому процесі є активізація самостійної роботи, адже здобувачі набувають навичок самостійного пошуку інформації, аналізу та синтезу матеріалів, що важливо для їхньої подальшої професійної діяльності.

Отож, дослідницька діяльність має бути пов'язана з реальними проблемами сучасного навчального процесу та сприяти його вдосконаленню. Проте виникає низка суперечностей між теоретичною підготовкою та реальним дослідницьким досвідом здобувачів. Однією з основних суперечностей є теоретична під-

готовка. В університетах здобувачі отримують велику кількість теоретичних знань, однак часто ці знання не завжди знаходять застосування в реальній практиці. Проблема полягає в тому, що майбутні вчителі мають ґрунтовні теоретичні основи, але їм не вистачає практичного досвіду для ефективного використання цих знань у класі.

У педагогічній площині належно осмислено такі аспекти проблеми, як: теоретичні засади організації науково-дослідницької діяльності здобувачів (Б. Андрієвський, Є. Барбіна, О. Вашуленко, О. Крушельницька, С. Сисоєва, С. Вінтон (S. Winton), К. Уайт (K. White)), організація науково-дослідницької діяльності (О. Дзезинський, О. Микитюк, М. Головань); формування готовності до науково-дослідницької діяльності (П. Горкуненко, Л. Карпова, В. Сотник, М. Еванс (M. Evans), М. Тайт (M. Tight); чинники успішності науково-дослідницької роботи здобувачів (Л. Авдєєва, В. Труш). Водночас проведений аналіз дає підстави стверджувати, що поняття «дослідницька компетентність» залишається дискусійним.

Отож, метою нашого дослідження стало поточення сутності поняття «дослідницька компетентність» та обґрунтування моделі формування дослідницької компетентності майбутніх учителів початкової школи при

вивченні дисципліни «Основи педагогічних досліджень». Для цього ми окреслили такі завдання: 1) теоретично обґрунтувати та структурувати проблему формування дослідницької компетентності майбутніх учителів початкової школи; 2) поточнити сутність поняття «дослідницька компетентність майбутнього вчителя початкової школи» як інтегративної професійної якості; 3) розробити та обґрунтувати структурно-функціональну модель формування дослідницької компетентності.

Методи та методики дослідження.

У дослідженні проблеми формування дослідницької компетентності майбутніх учителів початкової школи при вивченні дисципліни «Основи педагогічних досліджень» було застосовано для обґрунтування концептуальних положень і побудови моделі такі методи: аналіз і синтез – для вивчення наукових джерел щодо проблеми формування дослідницької компетентності; порівняння та узагальнення – для зіставлення підходів до трактування поняття «дослідницька компетентність»; моделювання – для розроблення структурно-функціональної моделі її формування; систематизація – для визначення компонентів, критеріїв і показників.

Результати та дискусії. В епоху постійного пошуку нових підходів до освіти питання про формування дослідницької компетентності майбутніх учителів стає все більш актуальним. Дослідження, спрямовані на підвищення кваліфікації педагогів, є ключем до інтелектуальної революції в освітній системі, де практична експертиза перетворюється на глибоке розуміння педагогічних процесів та їхніх кореляцій з суспільною сферою. Окрім традиційних предметів, активізується роль дослідницької діяльності, що базується на критичному мисленні та дослідницькому підході, все більше набуває значущості, сприяючи підготовці до побудови власних наукових ідей та практичного застосування знань в освітньому середовищі.

Наразі, розвиток педагогічного дослідження часто залишається у рамках традиційних, практичних програм, що може призвести до відсутності значного застосування досліджень у реальних навчальних умовах. Таким

чином, ефективна підготовка майбутніх учителів вимагає не лише знань предметної області, а й навичок критичного мислення, здатності до дослідницької діяльності та глибокого розуміння педагогічного досвіду.

У зв'язку з цим вивчення здобувачами дисципліни «Основи педагогічних досліджень» стає важливим елементом у формуванні дослідницької компетентності, що пов'язано з можливістю застосування знань, отриманих в аудиторії, у практиці.

Отже, для початку поточного змісту поняття «дослідницька компетентність майбутнього вчителя початкової школи». У професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи компетентнісний підхід передбачає орієнтацію на кінцевий результат – здатність здійснювати освітню діяльність на засадах доказовості та рефлексії; інтеграцію теоретичної, практичної та дослідницької складових підготовки; формування здатності до аналізу педагогічних ситуацій і прийняття обґрунтованих рішень; розвиток готовності до безперервного професійного саморозвитку.

У контексті спеціальності «Початкова освіта» компетентнісний підхід корелює з ідеями реформування початкової школи в межах Нова українська школа, де вчитель виступає не лише транслятором знань, а фасилітатором, дослідником та аналітиком освітнього процесу.

Отже, дослідницька складова стає обов'язковим компонентом професійної компетентності майбутнього педагога. У науковій літературі дослідницьку компетентність розглядають як інтегративну якість особистості, що поєднує мотиваційні, когнітивні, діяльнісні та рефлексивні характеристики. Так, Л. Карпова трактує його як «інтегровану особистісно професійну якість, що відображає мотивацію до наукового пошуку, рівень володіння методологією здійснення дослідження у практичній площині, сформованість особистісно-значущих якостей» [2].

Дослідницька увага М. Головань та В. Яценка сконцентрована на тлумаченні поняття, зазначаючи, що «дослідницька компетентність – це цілісна, інтегративна якість особистості, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід діяльності дослідника, ціннісні ставлення та особистісні якості

і виявляється в готовності і здатності здійснювати дослідницьку діяльність з метою отримання нових знань шляхом застосування методів наукового пізнання, застосування творчого підходу в цілепокладанні, плануванні, прийнятті рішень, аналізі та оцінці результатів дослідницької діяльності» [1].

Ці теоретичні константи дали змогу авторам І. Щербань та В. Савченко окреслити поняття «дослідницька компетентність» як інтегральну особистісну якість, складне особистісне утворення, що поєднує в собі знання, уміння, навички та досвід діяльності дослідника і характеризується вмотивованістю та ціннісним ставленням до дослідницької діяльності; виділяють когнітивний, праксеологічний, аксіологічний та соціально-поведінковий компоненти; формування цієї компетентності вбачають у здійсненні та організації дослідницької діяльності, позитивному ставленні до неї та усвідомленні її значущості незалежно від того, виконується вона особисто або спільно» [6].

На думку зарубіжних дослідників Udompong L., Traiwitkhun D. та Wongwanich S., дослідницька компетентність – це важлива якість особистості, яка є необхідною для всіх фахівців. Це веде до академічного розвитку всіх професій і дозволяє відкривати нові знання та інновації, допомагає у вирішенні проблем системним шляхом, а фахівці можуть постійно розвивати свої знання [5].

З урахуванням специфіки початкової освіти доцільно уточнити дефініцію таким чином: дослідницька компетентність майбутнього вчителя початкової школи – це інтегрована професійна здатність здійснювати педагогічне дослідження освітнього процесу в 1–4 класах на основі наукової методології, дотримання принципів академічної доброчесності, критичного аналізу результатів та їх практичного впровадження [7].

Учені виокремлюють такі ключові характеристики поняття:

- 1) орієнтацію на вирішення реальних проблем навчання молодших школярів;
- 2) здатність працювати з емпіричними даними;
- 3) готовність до рефлексії та корекції власної діяльності;

4) прийняття етичних норм наукової діяльності [3; 4].

Таким чином, дослідницька компетентність не зводиться до знання методів дослідження, а виступає системною професійною якістю. Більше того, структура дослідницької компетентності є багатокомпонентною та відображає логіку наукової діяльності.

Розроблена авторкою структурно-функціональна модель забезпечує цілісне формування дослідницької компетентності майбутніх учителів початкової школи шляхом інтеграції змісту дисципліни «Основи педагогічних досліджень» із практико-орієнтованою дослідницькою діяльністю та реалізації комплексу педагогічних умов. Логіка функціонування моделі схематично можна зобразити так: методологічні підходи → мета → зміст → процес (за визначених педагогічних умов) → діагностика → результат → корекція. Зазначимо, що модель є системною; динамічною; відкритою до вдосконалення; орієнтованою на практичну підготовку майбутнього вчителя як дослідника освітнього процесу.

Схарактеризуємо основні компоненти структури дослідницької компетентності майбутнього вчителя. Так, мотиваційно-ціннісний компонент: характеризує внутрішню потребу у здійсненні дослідження, інтерес до наукового пошуку, усвідомлення значущості дослідницької діяльності для професійного зростання та прийняття принципів академічної доброчесності.

Когнітивний компонент охоплює систему знань із методології педагогічного дослідження: категоріальний апарат; логіку побудови дослідження; методи збору й аналізу даних; основи статистичної обробки результатів.

Операційно-діяльнісний компонент відображає практичні вміння: формулювати проблему, мету, гіпотезу; добирати адекватні методи; організовувати педагогічний експеримент; аналізувати та інтерпретувати результати; оформлювати наукові тексти відповідно до вимог.

Рефлексивний компонент передбачає здатність до самоаналізу дослідницької діяльності; критичне осмислення результатів; визначення перспектив удосконалення; готовність до професійного саморозвитку.

Таким чином дослідницька компетентність майбутнього вчителя початкової школи є інтегративною; структурованою; професійно зумовленою; такою, що формується в процесі цілеспрямованої організації курсу «Основи педагогічних досліджень» через поєднання теоретичної підготовки та практики мікродосліджень.

Модель є структурно-функціональною та відображає логіку поетапного формування дослідницької компетентності в межах професійної підготовки здобувачів спеціальності «Початкова освіта». Методологічною основою моделі виступають компетентнісний, діяльнісний та системний підходи, закріплені у вітчизняному освітньому законодавстві, зокрема в Законі України «Про освіту».

Модель охоплює чотири взаємопов'язані компоненти: цільовий, змістовий, процесуальний та результативний.

1. Цільовий компонент. Мета: формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи як інтегрованої професійної здатності здійснювати педагогічне дослідження освітнього процесу. Завдання: формування позитивної мотивації до дослідницької діяльності; оволодіння знаннями з методології педагогічного дослідження; розвиток практичних дослідницьких умінь; становлення рефлексивної культури майбутнього педагога.

2. Змістовий компонент. Мета: відбір і структуризацію навчального матеріалу курсу «Основи педагогічних досліджень» та інтеграцію дослідницьких завдань у фахові дисципліни. Основні змістові блоки: теоретико-методологічні засади педагогічного дослідження; методи збору та аналізу емпіричних даних; організація педагогічного експерименту в початковій школі; основи академічної доброчесності; оформлення та презентація результатів дослідження. Змістовий компонент забезпечує формування когнітивного та частково операційного складників компетентності.

3. Процесуальний компонент (форми, методи, технології). Форми організації навчання: лекції проблемного типу; семінари-дискусії; практичні заняття з елементами мікродослідження; індивідуальні та гру-

пові наукові проекти; педагогічна практика з дослідницькими завданнями.

Методи: проблемно-пошукові; проектні; кейс-метод; аналіз педагогічних ситуацій; метод портфоліо.

Технології: технологія дослідницького навчання; проєктно-орієнтоване навчання; змішане навчання з використанням цифрових інструментів; рефлексивні технології.

Процесуальний компонент спрямований на розвиток операційного та рефлексивного складників компетентності.

4. Результативний компонент передбачає оцінювання рівнів сформованості дослідницької компетентності за визначеними критеріями. Критерії: мотиваційний; когнітивний; операційний; рефлексивний.

Показники: визначаються для кожного критерію (інтерес до дослідження, рівень методологічних знань, уміння планувати та реалізовувати дослідження, здатність до самоаналізу).

Рівні сформованості: високий; достатній; середній; низький.

Результативний компонент забезпечує зворотний зв'язок і корекцію процесу формування компетентності.

Педагогічні умови розглядаємо як сукупність спеціально створених організаційно-методичних чинників освітнього процесу, що забезпечують ефективність формування дослідницької компетентності в межах курсу «Основи педагогічних досліджень» та інших професійно орієнтованих дисциплін. Зупинимося на характеристиках визначених ефективних педагогічних умов.

1. Інтеграція міні-досліджень у зміст навчальних дисциплін: систематичне включення елементів дослідницької діяльності в освітні компоненти фахової підготовки (методики навчання, педагогіка, психологія, інклюзивна освіта тощо).

Методична реалізація можлива через виконання мікродосліджень у межах тем практичних занять; аналіз реальних педагогічних ситуацій із використанням елементів емпіричного збору даних; проєктування фрагментів педагогічного експерименту; робота з реальними статистичними даними початкової школи.

Очікуваний результат: формування операційного компонента компетентності через

набуття досвіду застосування методів дослідження в практично орієнтованих умовах.

2. Організація студентських наукових проєктів через залучення здобувачів до виконання індивідуальних і групових дослідницьких проєктів із проблем початкової освіти. Форми реалізації: участь у наукових гуртках та проблемних групах; підготовка доповідей на конференції; виконання колективних проєктів із елементами педагогічного експерименту; апробація результатів дослідження під час педагогічної практики.

Методичний акцент: поетапність дослідницької діяльності (планування → реалізація → презентація → рефлексія); тьюторський супровід викладача; інтеграція проєктів із темами курсових і кваліфікаційних робіт.

Очікуваний результат: розвиток самостійності, критичного мислення, здатності до колаборації та презентації результатів дослідження.

3. Дотримання принципів академічної доброчесності. Нормативну основу становить Закон України «Про освіту», який визначає академічну доброчесність як обов'язкову умову освітньої та наукової діяльності. Сутність умови полягає у формуванні етичної культури дослідника як складової професійної ідентичності майбутнього вчителя.

Напрями реалізації: навчання коректному цитуванню та оформленню джерел; використання систем перевірки текстів на плагіат; роз'яснення видів академічних порушень; формування відповідального ставлення до результатів емпіричного дослідження. Очікуваний результат: становлення мотиваційно-ціннісного та рефлексивного компонентів дослідницької компетентності.

4. Створення рефлексивного освітнього середовища полягає в організації освітнього процесу, у якому здобувач має можливість аналізувати власний дослідницький досвід. У цьому процесі ефективними виявилися такі інструменти: рефлексивні щоденники; самооцінювальні карти; обговорення результатів міні-досліджень; взаємооцінювання в академічних групах. Результат: розвиток здатності до самокорекції та професійного саморозвитку [7].

Отже, реалізація визначених педагогічних умов забезпечує системність формування

дослідницької компетентності; інтеграцію теорії та практики; поступовий перехід від репродуктивної до продуктивної дослідницької діяльності; формування професійної готовності майбутнього вчителя початкової школи до здійснення доказової педагогічної практики.

Таким чином, модель формування дослідницької компетентності майбутніх учителів початкової школи при вивченні дисципліни «Основи педагогічних досліджень» складається з таких блоків:

1. Цільовий блок, мета якого – формування дослідницької компетентності майбутніх учителів початкової школи як інтегративної професійної якості. Завдання: формування науково-методологічних знань; розвиток дослідницьких умінь і навичок; формування ціннісного ставлення до наукової діяльності; виховання академічної доброчесності; розвиток рефлексивності та готовності до педагогічного експериментування.

2. Теоретико-методологічний блок, який ґрунтується на таких методологічних підходах: компетентнісному; діяльнісному; системному; особистісно орієнтованому; дослідницькому (research-based learning). Потрібно брати до уваги принципи: науковості; системності та послідовності; інтеграції теорії і практики; академічної доброчесності; проблемності; рефлексивності.

3. Змістовий блок. Передбачає відбір і структурування навчального матеріалу курсу «Основи педагогічних досліджень»: методологія педагогічного дослідження; методи збору й аналізу емпіричних даних; організація педагогічного експерименту; академічна доброчесність; оформлення результатів дослідження.

4. Процесуально-технологічний блок. Форми організації навчання: лекції проблемного типу; практичні заняття з елементами дослідження; наукові семінари; студентські наукові гуртки та проблемні групи; конференції, круглі столи. Методи: метод проєктів; кейс-метод; педагогічний експеримент; аналіз наукових джерел; міні-дослідження; портфоліо дослідника. Педагогічні умови: інтеграція міні-досліджень у навчальні дисципліни; організація студентських наукових проєктів; поетапне ускладнення дослідницьких завдань;

створення дослідницько-орієнтованого освітнього середовища; дотримання принципів академічної доброчесності.

5. Діагностико-результативний блок. Критерії сформованості: мотиваційний; когнітивний; діяльнісний; рефлексивний. Рівні: низький (репродуктивний); середній (частково-пошуковий); достатній (продуктивний); високий (творчо-дослідницький).

Результатом моделі формування дослідницької компетентності є сформована дослідницька компетентність майбутнього вчителя початкової школи, що виявляється у готовності здійснювати педагогічні дослідження; впроваджувати результати у професійну діяльність; дотримуватися академічної доброчесності; здійснювати наукову рефлексію власної практики.

Висновки. Таким чином, нами теоретично обґрунтовано та структуровано проблему формування дослідницької компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі вивчення дисципліни «Основи педагогічних досліджень» у межах спеціальності «Початкова освіта».

Аналіз наукового фонду дав підстави поточнити сутність поняття «дослідницька компетентність майбутнього вчителя початкової школи» як інтегративної професійної якості, що поєднує мотиваційно-ціннісні установки, систему методологічних знань, дослідницькі вміння та навички, а також рефлексивну здатність до аналізу й удосконалення власної педагогічної діяльності. Визначено її структуру, що охоплює мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний і рефлексивний компоненти.

Розроблено структурно-функціональну модель формування дослідницької компетентності, визначено її блоки та педагогічні умови реалізації. Доведено, що впровадження моделі сприяє інтеграції теорії і практики, розвитку доказового мислення та професійній готовності майбутнього вчителя початкової школи до здійснення педагогічних досліджень.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розширенні емпіричної бази, удосконаленні цифрового інструментарію дослідницької підготовки та інтеграції моделі в міждисциплінарний контекст професійної освіти.

Список використаних джерел

1. Головань М., Яценко В. Сутність та зміст поняття «дослідницька компетентність». *Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі*. Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2012. Вип. VII. С. 55–62.
2. Карпова Л. Дослідницька компетентність вчителя нової української школи. *Молодь і ринок*. 2019. № 1(168). С. 85–89.
3. Сисоєва С., Козак Л. Розвиток дослідницької компетентності викладачів вищої школи: навчальний посібник. Київ: ун-т ім.Б. Грінченка. Київ: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2016. 155 с.
4. Степанюк К. Дослідницька компетентність як складова дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи. *Витоки педагогічної майстерності*. 2012. Вип. 9. С. 271–275.
5. Раков С. Формування математичних компетентностей учителя математики на основі дослідницького підходу в навчанні з використанням інформаційних технологій: автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.02. Київ, 2005. 44 с.
6. Щербань І., Савченко В. Сутність поняття «дослідницька компетентність» у вітчизняній та зарубіжній літературі. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. Вип. 2(6), 2021. С. 240–247.
7. Яковишина Т. Етичні виміри та академічна доброчесність як чинники якості науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів початкових класів. *Перспективи та інновації науки*. Серія «Педагогіка». № 2 (60). 2026. С. 1668–1680.

References

1. Holovan, M., Yatsenko V. (2012). Sutnist ta zmist poniattia “doslidnytska kompetentnist” [The essence and meaning of the concept of “research competence”]. *Teoriia ta metodyka navchannia fundamentalnykh dysyplin u vyshchii shkoli – Theory and methodology of teaching fundamental disciplines in higher education*, VII, 55–62. [in Ukrainian].
2. Karpova, L. (2019). Doslidnytska kompetentnist vchytelia novoi ukrainskoi shkoly [Research competence of teachers in the new Ukrainian school]. *Molod i rynok – Young people and the market*, № 1(168), 85–89. [in Ukrainian].

3. Sysoieva, S., Kozak, L. (2016). Rozvytok doslidnytskoi kompetentnosti vykladachiv vyshchoi shkoly: navchalnyi posibnyk [Developing research skills among higher education teachers]. Kyiv. un-t im.B. Hrinchenka. Kyiv: TOV "Vydavnyche pidpriemstvo "EDELVEIS", 2016. 155 s. [in Ukrainian].
4. Stepaniuk, K. (2012). Doslidnytska kompetentnist yak skladova doslidnytskykh umin maibutnikh uchyteliv pochatkovoï shkoly [Research competence as a component of research skills of future primary school teachers]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti – The origins of pedagogical mastery*, Vyp. 9. P. 271–275. [in Ukrainian].
5. Rakov, S. (2005). Formuvannia matematychnykh kompetentnostei uchytelia matematyky na osnovi doslidnytskoho pidkhodu v navchanni z vykorystanniam informatsiinykh tekhnolohii: avtoref. dys... d-ra ped. Nauk [Formation of mathematical competencies of mathematics teachers based on a research approach in teaching using information technologies], Kyiv, 44 s. [in Ukrainian].
6. Shcherban, I., Savchenko, V. (2021). Sutnist poniattia "doslidnytska kompetentnist" u vitchyzniani ta zarubizhnii literaturi [The essence of the concept of "research competence" in domestic and foreign literature]. *Psykhologo-pedahohichni problemy suchasnoi shkoly – Psychological and pedagogical problems of modern schools*. V. 2(6), p. 240–247. [in Ukrainian].
7. Yakovyshyna, T. (2026). Etychni vymiry ta akademichna dobrochesnist yak chynnyky yakosti naukovo-doslidnytskoi diialnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv [Ethical dimensions and academic integrity as factors in the quality of research activities of future primary school teachers]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky – Prospects and innovations in science*, № 2 (60). P. 1668–1680. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 22.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 21.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 13.05.2026